AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Cauzele şi caracterul războiului. Germania hitleristă, Italia fascistă şi Japonia militaristă se aliaseră, urmărind cotropirea şi înrobirea întregii lumi.

Deşi ar fi putut, guvernele marilor puteri europene, în primul rînd al Angliei şi al Franţei, n-au intervenit pentru a opri aceste acţiuni şi a pedepsi pe cotropitori. Prin politica lor îngăduitoare, ele au încurajat agresiunile, deschizînd astfel Germaniei hitleriste şi aliaţilor ei calea pentru a declanşa cel de-al doilea război mondial. Germania, Italia şi Japonia, state agresive, au dus un *război de jaf şi cotropire,* iar statele atacate de ele, *un război de apărare.*

Desfăşurarea războiului în 1939—1941. La 1 septembrie 1939, Germania hitleristă a atacat *Polonia* cu puternice forţe militare; două zile mai tîrziu, Anglia şi Franţa, aliatele Poloniei, au declarat război Germaniei.

Cu toată rezistenţa poporului, Polonia n-a putut ţine piept armatelor blindate şi aviaţiei hitleriste. Ea a fost înfrîntă. Scurtă vreme după aceasta, în primăvara anului 1940, armatele Germaniei hitleriste au invadat *Danemarca, Norvegia* şi au cotropit *Belgia, Olanda* şi *Luxemburg.* După aceasta, au năvălit în *Franţa,* ocupînd-o. Italia a intrat şi ea în război, atacînd Franţa.

Germania hitleristă a dezlănțuit apoi *„bătălia Angliei"* (iulie—octombrie 1940). A bombardat orașele și centrele industriale britanice, dar nu a izbutit să înfrîngă rezistența eroică a poporului englez. Aviația hitleristă a fost înfrîntă, suferind mari pierderi de avioane și piloți. Germania a fost silită să renunțe la debarcarea în Anglia.

Războiul în Africa. Odată cu intrarea Italiei în război (1940), agresiunea fascistă s-a îndreptat spre bazinul Mării Mediterane și în Africa de est și de nord. Trupele britanice au înfrînt pe cele italiene într-un șir de bătălii. În această situație, Hitler a trimis un corp de armată în Africa de Nord, în ajutorul trupelor italiene (1941). Războiul s-a extins astfel și în nord-estul Africii.

Germania cotropește sud-estul Europei. După ocuparea Poloniei și a țărilor din Europa de vest, România, care se declarase neutră din primele zile ale războiului, nu mai avea nici un aliat pe care să se poată bizui. În iunie 1940, Basarabia și partea de nord a Bucovinei au trecut în componența U.R.S.S. Apoi, României i s-a impus, la 30 august 1940, *Dictatul de la Viena,* prin care a fost nevoită să cedeze Ungariei horthyste partea de nord a Transilvaniei. Poporul român și-a exprimat indignarea și revolta împotriva sfîșierii hotarelor și a dezmembrării.

„Trebuie să menționăm — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — *că, în aceste grele împrejurări, i-a revenit Partidului Comunist Român misiunea istorică de cinste de a se ridica cu hotărîre împotriva dictatului fascist de dezmembrare a țării. Organizațiile revoluționare, inclusiv organizația revoluționară a maghiarilor, MADOSZ-ul, s-au ridicat, de asemenea, cu hotărîre împotriva acestui dictat, pentru apărarea integrității României."*

Folosind situația ce se crease, Germania hitleristă a impus aducerea la putere a generalului Ion Antonescu și a Gărzii de Fier. Regele Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai. În țară a fost instaurată *dictatura militară fascistă* (6 septembrie 1940).

Cu acordul dictaturii militare fasciste, în octombrie 1940, au intrat în țară trupe germane, care au ocupat principalele puncte strategice.

Odată cu instaurarea dictaturii militaro-fasciste s-a dezlănțuit o puternică prigoană împotriva forțelor democratice, antifasciste; au avut loc asasinate în masă ale militanților revoluționari, democrați, ale personalităților politice. În teritoriile ocupate de horthyști s-a dezlănțuit o cumplită prigoană, numeroși militanți români și maghiari, sute și mii de cetățeni au fost asasinați, fiind pustiite sate întregi, au fost deportați sute de mii de români, evrei, maghiari în lagărele de concentrare hitleriste.

În toamna anului 1940, Italia a atacat Grecia, dar trupele italiene au suferit grele înfrîngeri. În primăvara anului 1941, Germania hitleristă a venit în ajutorul Italiei, invadînd, cu trupele ei, *Iugoslavia* și *Grecia.* Ambele țări au fost ocupate.

Atacul împotriva Uniunii Sovietice. În zorii zilei de 22 iunie 1941, Germania hitleristă a atacat Uniunea Sovietică. De partea Germaniei au intrat în război o serie de ţări: Italia, Finlanda, Ungaria, România.

Germania hitleristă a ocupat vremelnic o mare parte din teritoriul sovietic. În septembrie 1941, trupele hitleriste au asediat oraşul Leningrad, izolîndu-l de restul ţării.

La chemarea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi a guvernului sovietic, popoarele U.R.S.S. s-au ridicat la luptă împotriva invadatorilor. Oamenii muncii din uzine şi de pe ogoare au lucrat în grele condiţii, neprecupeţindu-şi viaţa pentru a asigura frontul cu cele necesare în armament, muniţie, echipament, hrană. În spatele liniilor de front ale trupelor invadatoare s-au format unităţi de partizani, care au dus o luptă eroică împotriva cotropitorilor. Partizanii distrugeau căile de comunicaţie ale trupelor germane, depozitele lor de muniţii, aruncau în aer podurile, nimiceau pe inamic oriunde era posibil.

Constituirea coaliţiei antihitleriste. În acele zile de cumplită încleştare, cînd se aflau în primejdie — datorită crimelor hitleriste — înseşi existenţa şi fiinţa naţională a multor popoare, forţe uriaşe din lumea întreagă s-au unit în lupta împotriva maşinii de război germane. În septembrie 1941, la Moscova, reprezentanţii celor trei mari puteri: U.R.S.S., S.U.A. şi Anglia, au pus bazele coaliţiei antihitleriste, la care au aderat numeroase state. Forţa hotărîtoare a coaliţiei antihitleriste a constituit-o Uniunea Sovietică.

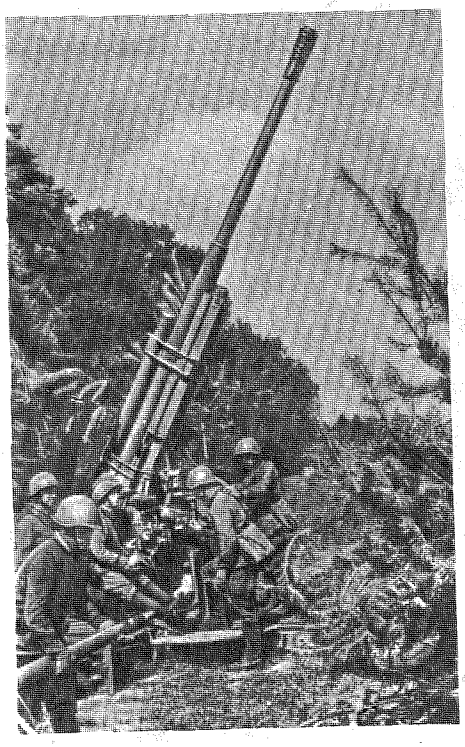

Lupte lîngă Kiev.

Lupte pe străzile Stalingradului.

Marile bătălii în războiul pentru apărarea patriei. Pe frontul sovieto-german s-a dat una dintre cele mai mari bătălii ale războiului, *bătălia Moscovei.* Hitleriştii concentraseră împotriva Moscovei mari forţe, căutînd să pună mîna pe capitala Uniunii Sovietice. La sfîrşitul lunii noiembrie 1941, trupele hitleriste ajunseseră la porţile oraşului. Luptînd cu dîrzenie şi eroism, trupele sovietice, apărînd fiecare palmă de pămînt, au trecut la contraofensivă. Armatele hitleriste au fost învinse şi silite să se retragă cu pierderi însemnate. Victoria armatelor sovietice în faţa Moscovei a fost prima mare înfrîngere suferită de hitlerişti în cel de-al doilea război mondial.

Extinderea războiului în Oceanul Pacific. La începutul lunii decembrie 1941, Japonia a atacat, prin surprindere, baza principală a flotei americane din Oceanul Pacific de la *Pearl Harbour,* distrugînd un mare număr de vase de război. Statele Unite şi Anglia au răspuns declarînd, la 8 decembrie 1941, război Japoniei.

Războiul dezlănţuit de japonezi, în Oceanul Pacific şi în Asia, a atras în flăcările lui sute de milioane de oameni. Armatele cotropitoare japoneze au ocupat o mare parte din teritoriul Chinei, Birmaniei, Malaya, Indonezia, Filipinele, Indochina şi multe arhipelaguri din Oceanul Pacific. În vara anului 1942 forţele anglo-americane au debarcat în Africa de Nord şi au înfrînt trupele germano-italiene de aici. În acelaşi timp, concentrînd un mare număr de divizii, în Uniunea Sovietică, hitleriştii au trecut la ofensivă în direcţia *Stalingradului* (azi Volgograd) şi a *Caucazului de*

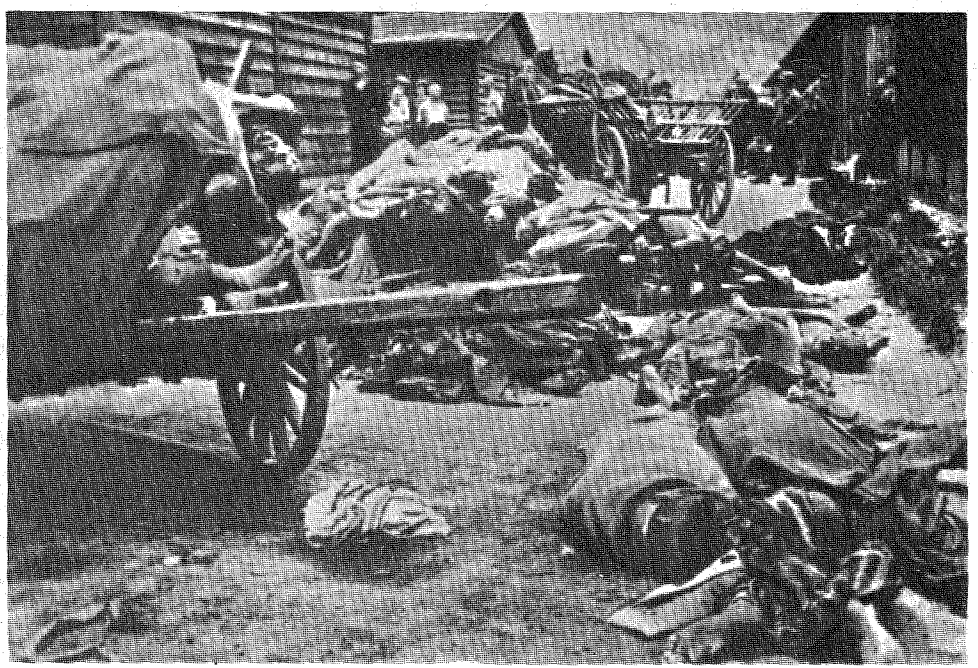

Din crimele hitleriştilor: mii de cadavre într-un lagăr de concentrare.

nord. La Stalingrad s-a desfăşurat cea mai puternică încleştare din istoria războiului. Dobîndind victoria, armata sovietică a trecut la o ofensivă de mari proporţii pentru izgonirea cotropitorilor hitlerişti din ţară.

Mişcarea de rezistenţă. În ţările cotropite, hitleriştii au dus o politică de represiuni sîngeroase şi de jaf sistematic. Ei au înfiinţat numeroase lagăre de concentrare, „lagărele morţii", în care au asasinat prin torturi, înfometare, camere de gazare şi ardere în crematorii milioane de oameni paşnici, nevinovaţi.

Popoarele cotropite au opus rezistenţă prin cele mai variate mijloace: de la nesupunerea faţă de legile impuse de hitlerişti şi sabotaje, pînă la lupta de partizani cu arma în mînă.

În Franţa, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Grecia, România, Filipine, Coreea şi alte ţări au luat fiinţă unităţi de partizani, organizate milităreşte. Sprijinite de masele largi ale poporului, ele au dat puternice lovituri trupelor de ocupaţie. Rezistenţa popoarelor a contribuit într-o măsură însemnată la înfrîngerea, pînă la urmă, a agresorilor hitlerişti.

Victoriile coaliţiei antihitleriste în 1943—1944. În vara anului 1943 armatele sovietice au înfrînt forţele armate germane, pricinuindu-le mari pierderi în oameni şi tancuri.

Luptele crîncene de pe frontul sovieto-german au înlesnit armatelor anglo-americane să debarce în sudul Italiei. Italia fascistă a fost silită să capituleze (septembrie 1943) şi să declare război Germaniei.

În războiul din Pacific, prin operaţii combinate, navale, terestre şi aeriene, forţele americane au obligat trupele cotropitoare japoneze să se retragă din principalele insule ale arhipelagului Solomon.

La sfîrşitul lunii noiembrie 1943 s-a ţinut, la *Teheran,* prima conferinţă a conducătorilor U.R.S.S. — I.V. Stalin, S.U.A. — F.D. Roosevelt şi Anglia — W. Churchill.

Aici s-a hotărît deschiderea celui de-al doilea front, adică debarcarea forţelor anglo-americane în Franţa, la mijlocul anului următor.

Operaţiile militare din anul 1944 au reprezentat perioada de victorii hotărîtoare ale coaliţiei antihitleriste. În mari bătălii desfăşurate pe spaţii uriaşe, armatele sovietice au înfrînt pe cotropitori şi au eliberat întreg teritoriul ţării. Forţele anglo-americane au debarcat în iunie 1944 în Franţa; cu sprijinul mişcării de partizani, ele au reuşit să formeze puternice capete de pod şi să înceapă izgonirea trupelor hitleriste de pe teritoriul Franţei.

În Extremul Orient, forţele americano-engleze au alungat pe cotropitorii japonezi din Noua Guinee şi Filipine. Armatele chineze, create de Partidul Comunist Chinez, au înfrînt trupele japoneze şi au eliberat noi teritorii.

Insurecţiile naţionale antifasciste. Sub influenţa victoriilor coaliţiei antihitleriste, mişcarea de rezistenţă a luat un caracter de masă, de participare activă a tuturor forţelor populare. În Iugoslavia, Franţa, Italia, Grecia, Polonia, Cehoslovacia, Olanda, Albania, Bulgaria, România, Da-

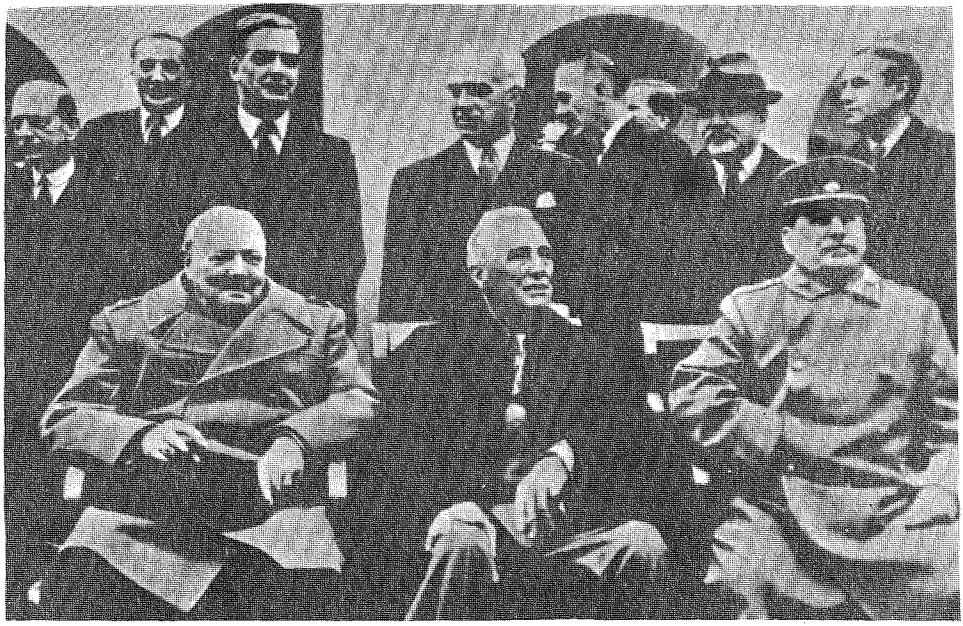

Conducătorii coaliției antifasciste (W. Churchill, F. Roosevelt și I.V. Stalin).

nemarca ș.a., ca și în țările Asiei, partizanii, sprijiniți de masele populare, au nimicit pe cotropitori și au trecut la insurecții armate.

Într-o serie de țări au început insurecțiile antifasciste, care au dus la zdrobirea forțelor hitleriste aflate pe teritoriile lor. Astfel, în august 1944, Partidul Comunist Român, în alianță cu forțele antihitleriste, a trecut la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. *Înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944 a fost favorizată și de împrejurările internaționale, de marile victorii ale armatei sovietice asupra Germaniei hitleriste, de victoriile obținute de aliați în vest, de intensificarea luptelor de partizani și de eliberare națională în diferite țări printre care și Iugoslavia.*

România a întors armele împotriva Germaniei, alăturîndu-se, cu toate forțele ei militare și economice, coaliției antihitleriste. Umăr la umăr cu armata sovietică, armata română a dus lupte grele pentru eliberarea nordului Transilvaniei de sub dominația horthystă. Alături de sovietici, trupele române au contribuit la nimicirea și zdrobirea hitleriștilor din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.

Victoria definitivă a coaliției antihitleriste. Anul 1945 a fost anul victoriei forțelor coaliției antihitleriste, anul zdrobirii mașinii de război germane și japoneze. În lupte grele, armata sovietică a eliberat Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Austria și a pătruns pe teritoriul Germaniei. În acest timp, armatele anglo-americane au eliberat Franța, Olanda, Danemarca, Belgia și nordul Italiei, pătrunzînd pe teritoriul Germaniei. La 25 aprilie,

pe fluviul Elba s-au întîlnit unităţi ale armatei sovietice cu unităţi anglo-americane. Cîteva zile mai tîrziu, armata sovietică a cucerit Berlinul. *Germania a capitulat la 9 mai 1945.*

Conferinţa conducătorilor U.R.S.S., S.U.A. şi Angliei, ţinută la *Potsdam* (iulie—august 1945), a hotărît începerea lucrărilor pentru încheierea tratatelor de pace în Europa şi pedepsirea criminalilor de război, judecaţi de un tribunal militar internaţional.

U.R.S.S. a intrat în război împotriva Japoniei (august 1945), începînd ofensiva pe un front larg. Tot împotriva acestei ţări, S.U.A. a folosit bomba atomică, nimicind populaţia civilă din două oraşe japoneze: Hiroshima şi Nagasaki. Această acţiune lipsită de importanţă militară, întrucît Japonia era gata să capituleze, a fost condamnată de lumea progresistă. Japonia a capitulat la 2 septembrie 1945. Astfel s-a sfîrşit cel de-al doilea război mondial.

Urmările şi învăţămintele războiului. În al doilea război mondial au fost ucişi şi schilodiţi peste 50 000 000 oameni.

Fasciştii au exterminat milioane de oameni în ţările ocupate din Europa şi Asia, au distrus vechi monumente de artă, biblioteci, muzee, laboratoare.

Greul războiului în Europa l-au dus popoarele sovietice, care au suferit şi cele mai mari pierderi în vieţi omeneşti şi în bunuri materiale.

Împotriva ocupanţilor fascişti s-au ridicat la luptă şi popoarele cotropite.

Victoria împotriva fascismului a prăbuşit planurile imperialiştilor fascişti de a cuceri lumea întreagă şi a înrobi popoarele. Această uriaşă luptă

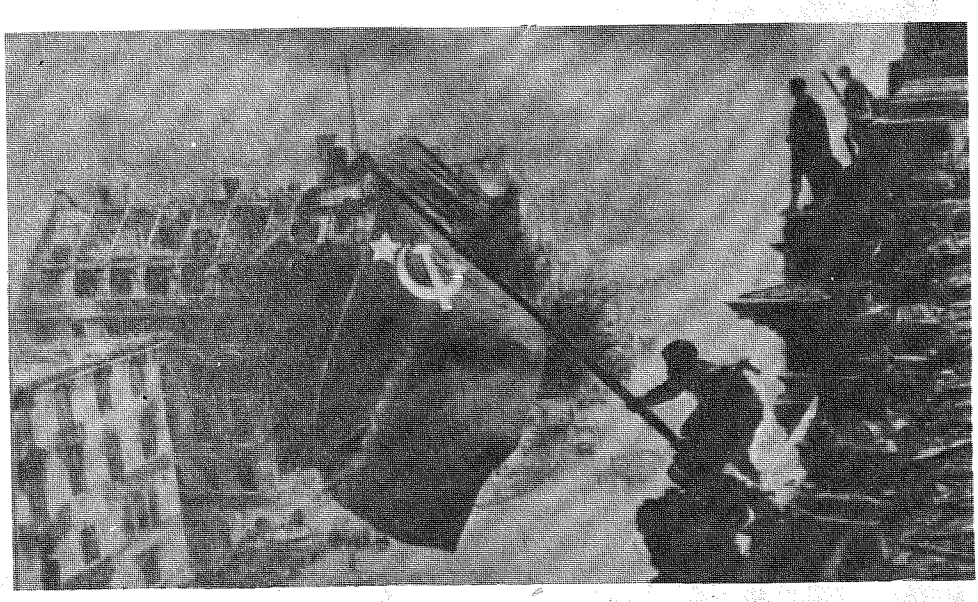

Soldaţi sovietici înălţînd steagul victoriei deasupra Reichstagului.

internațională a demonstrat cu putere că dacă forțele democratice, popoarele acționează unite, ele își pot apăra libertatea, independența și suveranitatea, pot înfrînge orice agresor, oricît de puternic ar fi el, pot impune pacea și securitatea în lume.

Crearea O.N.U. Trăgînd învățăminte din cele întîmplate și hotărîte să împiedice pe viitor declanșarea unui nou război mondial, marile puteri învingătoare — U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie, China și Franța — au inițiat constituirea unei organizații internaționale care să apere pacea între popoare.

În 1945, la San Francisco, s-au pus bazele *Organizației Națiunilor Unite* (O.N.U.). Această organizație, făurită pentru menținerea și întărirea păcii și securității internaționale, se ocupă de dezvoltarea relațiilor prietenești între state, de colaborarea internațională în domeniul economic, social, cultural și științific. Aproape toate statele din lume sînt membre ale O.N.U.

Tratatul de pace și consecințele lui. Conferința de pace de la Paris din februarie 1947 a aprobat tratatele de pace cu Italia, România, Bulgaria, Ungaria și Finlanda.

Pentru România, tratatul de pace stabilea anularea Dictatului de la Viena — nordul Transilvaniei fusese eliberat prin lupta dusă în mod eroic de armatele române și sovietice.

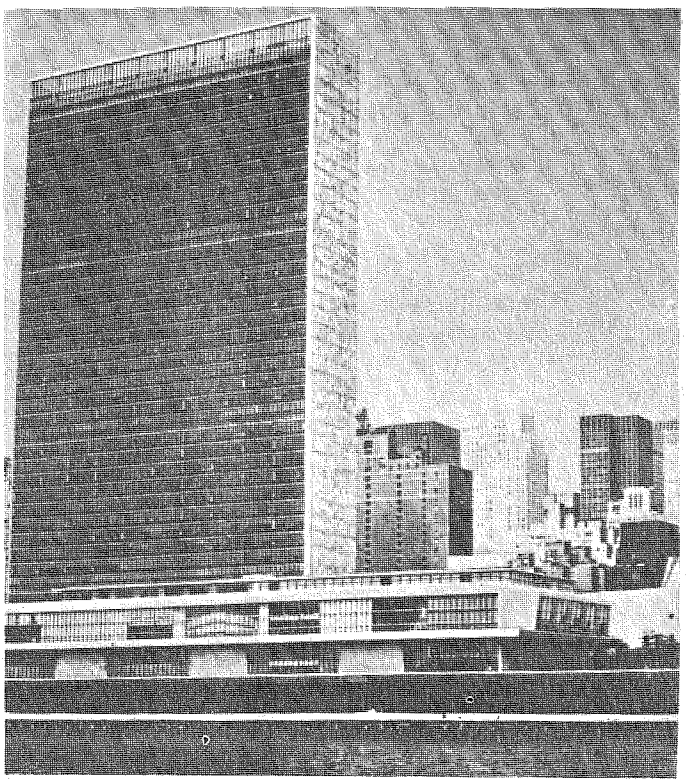

Sediul O.N.U. de la New York.

Tratatele de pace prevedeau obligativitatea pedepsirii fasciştilor criminali de război.

Tratatul de pace cu Germania nu a fost încă semnat; Japonia a încheiat în anul 1951 un tratat de pace separat cu S.U.A.; după lungi tratative, în 1956 s-a semnat o declaraţie comună sovieto-japoneză, care proclama încetarea stării de război între U.R.S.S. şi Japonia, precum şi restabilirea relaţiilor diplomatice între aceste două ţări.

Victoria asupra fascismului şi încheierea tratatelor au creat condiţiile obiective pentru instaurarea unei păci trainice în lume.

LECTURĂ

Apelul adresat francezilor de generalul de Gaulle (18 iunie 1940):

„Acest război nu s-a terminat odată cu bătălia pentru Franţa. Acest război este un război mondial. Cu toate greşelile, cu toate şovăielile, cu toate suferinţele, în lume există toate mijloacele pentru a zdrobi într-o bună zi pe inamicii noştri. Fulgeraţi astăzi de forţele mecanizate, vom putea învinge în viitor datorită unei forţe mecanizate superioare. De aceasta depinde soarta lumii..."

I. Broz Tito, comandantul suprem al forţelor de partizani iugoslavi, către Brigada a II-a proletaria (17 octombrie 1942):

„În ciuda tuturor greutăţilor pe care le avem, în ciuda armamentului slab, a hainelor proaste, hranei insuficiente şi altele, nimeni nu ne poate sili să încetăm lupta noastră ce se continuă de şaptesprezece luni şi să nu o ducem pînă la capăt. Comandamentul Suprem al Armatei de Eliberare de partizani şi armata de voluntari a Iugoslaviei vor depune toate eforturile ca să vă ajute în această direcţie. Comandamentul Suprem nu poate duce lupta dacă poporul nu va participa pe deplin la ea, dacă el nu va contribui la maximum pentru cucerirea victoriei definitive şi unui viitor mai bun... În ceea ce priveşte armamentul, pînă în prezent l-am obţinut de la duşman. Desigur, nu de bună voie — noi l-am capturat de la duşman.

Tot ceea ce avem, fiecare puşcă, fiecare pistol, fiecare glonţ — totul este capturat cu preţul sîngelui nostru. Acum avem armament suficient ca să capturăm noi arme".

Mareşalul Uniunii Sovietice, G.A. Jukov, despre bătălia Moscovei:

„Luptele din zilele de 16—18 noiembrie 1941 au fost pentru noi foarte grele. Fără a ţine cont de pierderi, inamicul atacă cu înverşunare, încercînd să răzbească cu orice preţ spre Moscova cu vîrfurile sale de atac constituite din unităţi de tancuri.

În primele zile ale lunii decembrie ne-am dat seama după caracterul acţiunilor şi puterea de izbire a tuturor grupărilor germane că inamicul îşi pierde suflul şi nu mai dispune de forţe şi mijloace pentru a desfăşura acţiuni ofensive...

Trupele noastre, însufleţite de succesele obţinute în luptele de apărare, au trecut la contraofensivă fără nici o pauză... În bătălia Moscovei hitleriştii au pierdut în total peste o jumătate de milion de oameni, 1 300 de tancuri, 2 500 de tunuri, peste 15 000 de maşini şi multă altă tehnică. Trupele germane au fost respinse spre vest cu 150—300 km".

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, despre înfăptuirea victorioasă a revoluţiei de eliberare socială şi naţională:

„Înfăptuirea victorioasă a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă a deschis o nouă eră în procesul luptelor revoluţionare, în istoria patriei noastre. În aceste împrejurări, partidul a acţionat cu toate forţele pentru participarea activă a României la războiul împotriva Germaniei hitleriste, alături de Uniunea Sovietică şi de celelalte forţe aliate, mobilizînd întregul popor în lupta pentru eliberarea deplină a pa-

triei de sub ocupația trupelor hitleriste și a horthyștilor și asigurînd participarea ostașilor români, alături de cei ai armatei sovietice, la luptele pentru eliberarea Ungariei, a Cehoslovaciei, precum și la luptele din Austria pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste".

Tovarășul Nicolae Ceaușescu despre poziția României la O.N.U.:

„Țara noastră își aduce contribuția activă la întreaga viață a Organizației Națiunilor Unite și a celorlalte foruri cu caracter mondial... În numele poporului român... sînt împuternicit să declar că România va milita întotdeauna neobosit și ferm pentru înfăptuirea idealurilor de pace, progres și colaborare ale umanității, pentru afirmarea și respectarea tuturor principiilor care stau la baza unei conviețuiri internaționale".

ÎNTREBĂRI

— Care au fost cauzele izbucnirii celui de-al doilea război mondial și caracterul lui?
— De ce a apărut mișcarea de rezistență? Ce însemnătate a avut?
— Cînd s-a produs cotitura hotărîtoare în mersul războiului?
— Care sînt învățămintele războiului? De ce s-a creat O.N.U.?

FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA STATELOR SOCIALISTE

Victoria revoluțiilor populare și formarea statelor de democrație populară în Europa, Asia și America. În țările ocupate de Germania hitleristă, ca și în cele aliate acestora, vîrfurile reacționare ale burgheziei și moșierimii au sprijinit pe fasciști, trădînd cauza independenței naționale și interesele popoarelor.

Așa s-a ajuns în aceste țări ca lupta crescîndă a maselor populare împotriva ocupanților fasciști și a sprijinitorilor lor să se împletească cu lupta împotriva marii burghezii și moșierimi, pentru transformări democratice, pentru socialism.

În aceste țări au avut loc revoluții popular-democratice conduse de proletariat, în frunte cu partidele comuniste și muncitorești. Puterea moșierimii și a burgheziei a fost răsturnată și înlocuită cu guverne ale muncitorilor, țăranilor și intelectualilor. Prin înfăptuirea acestor revoluții s-au format statele de democrație populară.

În *Albania,* poporul a dus o luptă eroică sub conducerea Partidului Comunist, înființat în 1941, împotriva ocupanților italieni și germani. Armata de eliberare națională creată de comuniști a eliberat, în toamna anului 1944, întregul teritoriu.

În *Bulgaria,* insurecția armată din 9 Septembrie 1944 — rezultat al luptei forțelor interne în condițiile victoriilor Uniunii Sovietice și ale țărilor din coaliția antihitleristă — a instaurat puterea populară. Rolul conducător în lupta poporului bulgar l-a avut Partidul Comunist. Sub conducerea acestuia, doi ani mai tîrziu, poporul a hotărît abolirea monarhiei și proclamarea *Republicii Populare Bulgaria.*